

ГЕОГРАФІЯ

УДК 911.3:332.1(477.51)+004.9
DOI <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.15.2026.10>

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТИПИ ТЕРИТОРІЙ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА КРИТЕРІЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

М. О. Барановський¹

Нещодавно уряд України затвердив методологічні підходи, показники та критерії ідентифікації функціональних типів територій. Потреба в такій ідентифікації стала актуальною після оновлення Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки. Попри затвердження показників і критеріїв, їх практичне застосування на рівні громад ще не реалізоване спеціальною комісією. Це стало підґрунтям для дослідження, у якому проведено тестування методологічних підходів ідентифікації функціональних типів територій на прикладі прикордонної Чернігівської області, вибраної як пілотний регіон. Дослідження базується на офіційних статистичних даних, нормативних документах, що регулюють політику регіонального розвитку, а візуалізація його результатів – на програмному середовищі QGIS 3.30. У статті вперше на регіональному рівні виокремлені функціональні типи територій на основі нової національної методології. Полюсами зростання визначено Чернігів, Ніжин і Прилуки. Мена й Корюківка розглядаються лише як потенційний біцентричний полюс другого порядку. Підтверджено, що реальні полюси зростання можуть формуватися лише навколо середніх і великих міст, а критерії їхньої ідентифікації потребують уточнення. З-поміж територій з особливими умовами для розвитку ідентифіковано три групи – техногенних катастроф, сільські території та громади з низьким рівнем соціально-економічного розвитку. Найчисленнішими є сільські території, що охоплюють майже три чверті області. Визначення територій стало розв'язком складним завданням через специфічність підходів та обмежену інформацію щодо окремих показників. Встановлено, що частина громад належить до кількох категорій проблемних територій одночасно. Це демонструє комплексність викликів, потребу в інтегрованих інструментах регіональної політики та в обґрунтуванні пріоритетності державної підтримки. Затверджена національна система функціональних типів територій, показники та критерії їхньої ідентифікації потребують удосконалення. У прикордонних і прифронтових регіонах доцільно виділити території з безпечними обмеженнями, а в регіонах із низьким рівнем заселеності й недостатньою мережею міст – адаптувати порогові значення окремих критеріїв. Результати проведеного дослідження можуть стати підґрунтям для вдосконалення чинної в Україні системи ідентифікації функціональних типів територій.

Ключові слова: територіальні громади, Чернігівська область, функціональні типи територій, регіональна політика, регіональні полюси зростання.

¹ доктор географічних наук, професор,
професор кафедри географії, туризму та спорту
(Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин)
e-mail: Brnm@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0771-1126

FUNCTIONAL TYPES OF TERRITORIES IN CHERNIHIV REGION: APPROACHES TO DEFINITION AND IDENTIFICATION CRITERIA

M. O. Baranovskyi

The Government of Ukraine has recently approved methodological approaches, indicators, and criteria for identifying functional types of territories. The need for such identification became particularly urgent following the update of the State Regional Development Strategy for 2021–2027. Despite the formal approval of indicators and criteria, their practical application at the community level has not yet been implemented by a special commission. This created the basis for a study, which conducted testing of the methodological approaches for identifying functional types of territories, using the border Chernihiv region as a pilot case. The research relies on official statistical data and regulatory documents governing regional development policy, while the visualisation of results was carried out in the QGIS 3.30 environment.

For the first time at the regional level, functional types of territories were delineated according to the new national methodology. Chernihiv, Nizhyn, and Pryluky were identified as growth poles. Mena and Koriukivka are considered only as a potential bi-centric, second-order growth pole. The study confirms that genuine growth poles can emerge only around medium-sized and large cities, and that the criteria for their identification require further clarification.

Among the territories with specific development conditions, three groups were identified: those affected by technogenic disasters, rural territories, and communities with low socio-economic development.

Rural territories constitute the largest group, covering nearly three-quarters of the region. Identifying sustainable development territories remains challenging due to the specificity of methodological approaches and limited availability of data for several indicators. It was established that some communities simultaneously fall into multiple categories of problem territories. This illustrates the complexity of regional challenges, the need for integrated regional policy tools, and the importance of justifying the prioritisation of state support.

The approved national system of functional types of territories, along with the indicators and identification criteria, requires further improvement. In border and frontline regions, it is advisable to distinguish territories with security restrictions, while in sparsely populated regions with an insufficient urban network, threshold values for selected criteria should be adapted. The findings of this study may serve as a basis for refining the existing national system for identifying functional types of territories.

Key words: territorial communities, Chernihiv region, functional types of territories, regional policy, regional growth poles.

Вступ

Регіональна політика України після 2014 року активно трансформується: проведено децентралізацію, сформовано нові адміністративні одиниці базового та районного рівнів, замінено критерії визначення типів населених пунктів. Державні стратегії регіонального розвитку України (ДСРР) на період до 2020 та до 2027 років синхронізовано за часом реалізації з політикою згуртованості ЄС. Держава прагне інтегрувати європейські підходи й інструменти для реалізації завдань регіональної політики в Україні. Однак реальні успіхи поєднуються з низкою проблем і традиційних помилок, яких не вдалося уникнути через різні причини, зокрема повномасштабну агресію Росії.

У Законі України «Про засади державної регіональної політики» та в оновленій Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки визначено чотири функціональні типи територій. Саме вони мають стати головними об'єктами регіональної

політики в середньостроковій перспективі. До них належать: території відновлення, регіональні полюси зростання, території з особливими умовами для розвитку та території сталого розвитку. Належність територіальних громад до цих типів має визначати спеціально створена комісія.

Підходи європейських країн до визначення територій, які потребують особливої підтримки, відомі ще з 90-х років ХХ ст. Перелік цих територій, критерії їхньої ідентифікації поступово змінюються, вони відображені в низці наукових публікацій та аналітичних досліджень (Yan et al., 2023; Methodological toolkit..., 2024), у нормативних документах Європейської комісії (Consolidated version..., 2012; European Perspective..., 2013) та Євростату (Methodological manual..., 2018; Territorial typology..., 2024). Дослідження українських науковців у попередні роки фокусувалися переважно на процесах формування територіальних громад (Udovychenko et al., 2017), визначенні їхньої спроможності

(Остапенко, 2020; Запотоцький і Телешман, 2022; Барановський, 2023; Vlakh et al., 2023;), порівняльному аналізі децентралізації в Україні та в країнах ЄС (Євченко і Тереняк, 2024).

Питання ідентифікації функціональних типів територій постали в Україні лише після затвердження ДСРР-2027, насамперед після оновлення цього нормативного документа у 2024 році. Відсутність методики та критеріїв ідентифікації територій за кожним функціональним типом було однією з головних вад першої редакції ДСРР-2027 (Функціональні..., 2022; Сиромолот, 2024), зокрема щодо виокремлення сільських територій (Сторонянська та ін., 2021; Барановський і Барановська, 2021).

В оновленій редакції ДСРР-2027 виняткову увагу привертала категорія «територій з особливими умовами для розвитку». Дискусія стосувалася не лише їхнього переліку, а й показників і критеріїв ідентифікації (Регіональний ..., 2023). Тривалий час не було єдності в експертів і практиків і щодо виокремлення регіональних полюсів зростання. Масштабне аналітичне дослідження з цієї тематики, проведене у 2024 році (Полюси ..., 2024), не дало на той момент однозначної відповіді на наявні методичні проблеми ідентифікації цього функціонального типу територій.

Підходи та критерії ідентифікації функціональних типів територій, зокрема регіональних полюсів зростання та територій з особливими умовами для розвитку, обговорювалися на Національному форумі регіональної політики в лютому 2025 року. Наслідком цього обговорення стало нещодавнє затвердження Кабінетом Міністрів України переліку функціональних типів територій та показників для їхньої ідентифікації (Про визначення..., 2025). Критерії для визначення територій відновлення були розроблені раніше й викладені в окремому документі (Порядок ..., 2023), однак зараз їх теж уточнено. Попри затвердження переліку показників, спеціальна комісія досі не провела роботу з ідентифікації функціональних типів територій на рівні громад України, що унеможлиблює формування адресних інструментів їхньої підтримки.

Головною метою цього дослідження є тестування на прикладі Чернігівської області методики, показників і критеріїв ідентифікації різних функціональних типів територій, які мають стати головними об'єктами держав-

ної регіональної політики. Використовуючи наявні підходи та власні ідеї, автор у статті зробив спробу дати відповіді на такі дослідницькі питання: 1) наскільки релевантними є показники й обґрунтованими критерії ідентифікації різних функціональних типів територій; 2) які групи територій з особливими умовами для розвитку можна додатково виділити в прикордонних регіонах; 3) які вади містить офіційно затверджена методика ідентифікації різних функціональних типів територій; 4) як визначені функціональні типи територій інтегруватимуться у стратегічні та програмні документи регіонального розвитку?

Матеріал і методи

Підходи та критерії визначення різних функціональних типів територій протестовано на прикладі Чернігівської області – прикордонного регіону, що характеризується виразними демографічними, економічними й безпековими проблемами.

Емпірична база дослідження сформована на основі офіційних статистичних даних Міністерства фінансів України, Головного управління статистики у Чернігівській області, «Інформаційно-аналітичної системи моніторингу статистичних та адміністративних показників територіальних громад», а також інформації, оприлюдненої на веб-сайтах територіальних громад регіону.

До територій відновлення були віднесені територіальні громади, які відповідали критеріям щонайменше двом із чотирьох показників, затверджених КМ України.

Ідентифікацію регіональних полюсів зростання здійснено на основі трьох головних показників, зокрема: 1) індексу податкоспроможності, який за останні три роки не менший ніж 1,1; 2) чисельності населення, яка має перевищувати 30 тис. осіб; 3) вигідного географічного положення – через центр громади проходить автомобільна дорога державного значення. До цієї групи включені територіальні громади, які відповідають двом із трьох зазначених критеріїв. Орієнтовні зони впливу полюсів зростання визначалися методом побудови полігонів Вороного в середовищі QGIS 3.30, що забезпечило просторово узгоджену оцінку потенціалу їхнього тяжіння. При цьому не було враховано демографічну «вагу» міст-претендентів, що частково деформує просторовий малянок імовірних зон їхнього впливу.

З-поміж широкого переліку територій з особливими умовами для розвитку в Чернігівській області ідентифіковано

три категорії (групи): 1) з низьким рівнем соціально-економічного розвитку; 2) сільські території; 3) території техногенних катастроф.

До територій із низьким рівнем соціально-економічного розвитку належать громади, у яких індекс податкоспроможності за останні три роки становить менше ніж 0,45. Це вдвічі менше за мінімальну величину рівня дотаційності / самодостатності територіальних громад, який становить 0,9. Сільські території визначалися відповідно до трьох критеріїв, які охоплюють демографічні, просторові та функціональні характеристики. Ідентифікація територій техногенних катастроф базувалася на положеннях Закону України «Про правовий режим територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи». До цієї групи увійшли громади, у яких є населені пункти, що зазнали радіоактивного забруднення різного рівня.

Питання виокремлення територій сталого розвитку були дискусійними (Ткачук, 2024) ще на стадії обговорення переліку функціональних типів територій. Для їхньої ідентифікації пропонують використовувати аж п'ять показників, які одночасно мають відповідати всім заявленим критеріям. У цьому дослідженні до них були включені ті територіальні громади, які не увійшли до жодної з раніше визначених груп.

Результати

Регіональні полюси зростання – це мікро-регіони, територіальні громади, що мають кращі порівняно з іншими показники розвитку. Їхньою функцією є формування позитивних ефектів для сусідніх територій і периферійних зон. Аналіз ключових показників розвитку територіальних громад та їхніх центрів засвідчив, що в Чернігівській області такими полюсами вже сьогодні є міста Чернігів, Ніжин і Прилуки. Вони відповідають чинним критеріям, мають достатній демографічний, інфраструктурний та економічний потенціал для впливу на суміжні територіальні громади. На площі, яка становить 0,8 % від території області, проживає майже 42 % населення регіону. На північному сході області відсутні міста й територіальні громади, які вже зараз могли б претендувати на статус регіональних полюсів зростання. Міста Корюківка, Мена, Новгород-Сіверський і Бахмач мають майже подібний соціально-економічний потенціал. Враховуючи особливості їхнього географічного положення, економічний

потенціал, індекс податкоспроможності, найбільш перспективними кандидатами на роль регіональних полюсів зростання можна вважати Мену та Корюківку. В цих містах успішно функціонує кілька підприємств, у Мені зареєстровано єдиний в області промисловий парк, є залізничне сполучення, проходить дорога державного значення. Корюківка нині є районним центром із відповідним набором адміністративних функцій. Однак соціально-економічний потенціал Мени та Корюківки поки що недостатній для виконання ними функцій регіональних полюсів зростання. З огляду на їхнє географічне положення доцільним видається формування двополюсного регіонального центру. Нині ці міста можна розглядати лише як регіональні полюси зростання другого порядку.

Орієнтовні зони впливу регіональних полюсів, визначені за допомогою полігонів Вороного, подано на рис. 1. Очевидно, що зона впливу регіонального полюса Корюківка – Мена охоплюватиме переважно малозаселені території на північному сході області, які характеризуються низьким економічним потенціалом. Недостатньо обґрунтованим видається віднесення Новгород-Сіверського до категорії регіональних полюсів зростання (Регіональний ..., 2023). Місто має непересічне історичне минуле, однак сучасні умови та близькість до державного кордону з країною-агресором істотно обмежують його здатність виконувати функції регіонального полюса зростання.

Території відновлення – новий функціональний тип територій, запроваджений в оновленій редакції ДСРР-2027. Його виокремлення пов'язане з необхідністю визначення територій, що зазнали значних руйнувань унаслідок збройної агресії Росії. Усі територіальні громади Чернігівщини офіційно визнані такими, що перебували в тимчасовій окупації або на їхній території велися бойові дії (Про затвердження ..., 2025). Чотири громади – Новгород-Сіверська, Семенівська, Корюківська та Сновська – належать до територій, де ймовірні бойові дії можливі на цей момент. У Семенівській громаді спостерігається також різке зниження рівня соціально-економічного розвитку та значний міграційний відтік населення. Отже, критеріям ідентифікації територій відновлення в Чернігівській області відповідають чотири зазначені громади, які займають майже 18 % площі регіону.

Рис. 1. Регіональні полюси зростання Чернігівської області та зони їхнього ймовірного впливу

Джерело: побудовано автором на основі первинних даних

До територій техногенних катастроф увійшли громади, на території яких є населені пункти, що належать до зони радіоактивного забруднення внаслідок аварії на ЧАЕС. Загалом з урахуванням сучасного адміністративно-територіального устрою цю групу сформували десять територіальних громад північної та західної частин Чернігівської області (рис. 2). Вони займають майже третину області й характеризуються найнижчою щільністю населення.

Території із низьким рівнем соціально-економічного розвитку в області небагато – лише вісім громад. Це сільські територіальні громади, що розміщуються як поряд із регіональними полюсами зростання (Чернігів, Ніжин), так і в периферійній, північно-східній частині області. Загалом у них проживає лише 5 % населення області (табл. 1).

Найчисельнішою групою у складі територій з особливими умовами для розвитку є сільські території. Це цілком закономірно, зважаючи на особливості перебігу демографічних процесів у Чернігівській області впродовж останніх десятиліть і низьку заселеність регіону. Ця група охоплює 42 територіальні громади (майже 74 %) і займає 76 % площі області. У сільських територіях

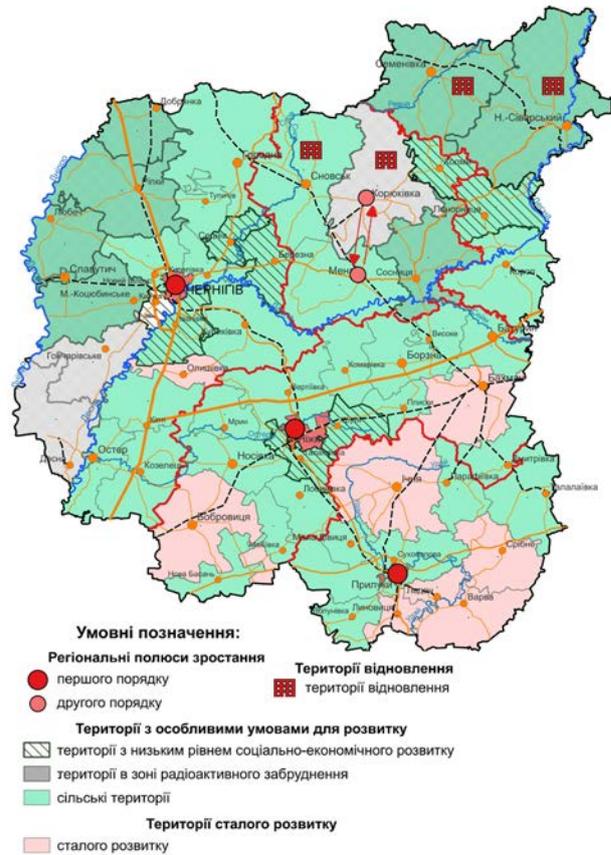

Рис. 2. Функціональні типи територій Чернігівської області

Джерело: побудовано автором за первинними даними та критеріями (Про визначення переліку..., 2025)

проживає 42 % населення регіону. Варто зазначити, що до цієї групи належать не лише суто сільські громади (38 %), а й ті з них, адміністративними центрами яких є міста (22 %) та селища (40 %). Основним осередком концентрації сільських територій є поліська частина Чернігівської області.

Території сталого розвитку – найпроблемніший для ідентифікації функціональний тип територій. Деякі експерти пропонували взагалі відмовитися від виділення цієї категорії територій, оскільки йдеться про самодостатні громади з відносно збалансованими демографічними, економічними та соціальними характеристиками, для яких немає потреби в запровадженні спеціальних інструментів регіональної політики (Ткачук, 2024). У чинному переліку (Про затвердження..., 2025) кількість показників для їхньої делімітації є надто великою, а вимога відповідності цих показників усім умовам одночасно – надмірно бюрократизованою. У цьому дослідженні до групи

Таблиця 1

Основні параметри функціональних типів територій Чернігівської області

Функціональні типи територій	Територіальні громади		Площа		Населення	
	од.	%	км ²	%	осіб	%
Території відновлення	4	7,0	5658,2	17,8	81 720	8,6
Регіональні полюси зростання	5	8,8	287	0,9	424 157	44,5
Території з особливими умовами для розвитку, зокрема:						
техногенних катастроф	10	17,5	9368,7	29,4	127 660	13,4
з низьким рівнем соціально-економічного розвитку	8	14,0	2847,7	8,9	49 350	5,2
сільські території	42	73,7	24 229,9	76,0	401 060	42,1
Території сталого розвитку	8	14,0	4758,4	14,9	116 100	12,2
Усього	57	100,0	31 865	100	952 370	100,0

Джерело: складено автором за первинними даними.

таких територій були включені громади, які не потрапили до кожної із попередніх груп. Загалом виявилось лише вісім таких громад, які охоплюють 14,9 % території області.

Попри те що ідентифікація функціональних типів територій у Чернігівській області здійснювалася на основі різних критеріїв, низка територіальних громад була віднесена одночасно до кількох категорій. Зокрема, Семенівська громада відповідає критеріям трьох функціональних типів – територій відновлення, техногенних катастроф і сільських територій. Ціла низка громад належить до групи сільських територій, що одночасно мають низький рівень соціально-економічного розвитку. «Перекривання» груп свідчить про комплексний характер викликів, з якими стикаються ці території, а також про доцільність інтегрованого підходу до формування інструментів регіональної політики.

Обговорення

Офіційно затверджені підходи до ідентифікації функціональних типів територій мають свої переваги, проблемні аспекти та дискусійні питання. Щодо позитивних моментів, то важливо відзначити запровадження варіативності використання показників, на чому неодноразово наголошували науковці й експерти. Так, до територій відновлення належать громади, які відповідають не менше ніж двом критеріям із чотирьох. Це спрощує процедуру визначення окремих типів територій, робить її більш прозорою та результативною. Позитивною рисою є також використання невеликої кількості показників і чітко визначені джерела інформації, на основі яких визначатиметься належність громад до відповідних

категорій. До того ж перевагою цього підходу порівняно з нормативними документами попередніх років є запровадження чітких кількісних критеріїв для окремих показників.

Водночас затверджені в постанові КМ України підходи та критерії визначення функціональних типів територій мають низку недоліків, які вдалося виявити під час їх апробації в Чернігівській області. Попри те що в цьому документі уточнено перелік показників і критеріїв ідентифікації територій відновлення, деякі з них є надто загальними, що не дає змоги провести належну диференціацію громад. До територій, де відбувалися бойові дії та/або були частково окуповані, належать всі 57 громад Чернігівської області. Однак є суттєва різниця між громадами, на території яких велися дуже активні бойові, і тими громадами, які не зазнали руйнувань і тимчасової окупації.

Деякі дискусійні питання виникли й щодо визначення регіональних полюсів зростання. У нормативних документах регіональними полюсами зростання вважаються територіальні громади, а не їхні центри. У малозаселених територіях із недостатньо сформованою мережею міст територіальні громади мають значні внутрішні диспропорції, де реальний вплив на розвиток сусідніх територій мають лише міста. Наприклад, Мена та Корюківка можуть претендувати на статус регіональних полюсів зростання, а от очолювані ними громади – радше ні. Інша ситуація із Черніговом, Ніжином і Прилуками, громади яких охоплюють лише ці міста і кілька сільських поселень (у випадку Ніжинської громади). Диференційованого підходу потребує

і критерій чисельності населення у громаді, яка є претендентом на статус регіонального полюса зростання. Мінімальний поріг, який становить 30 тис. осіб, є завищеним для територій із тривалою депопуляцією та низькою щільністю населення. У Чернігівській області цьому критерію відповідають лише чотири громади. Критерій «вигідне географічне положення», який оцінюється за наявністю в центрі громади автомобільної дороги державного значення, також є суперечливим. Приклад Чернігівської області демонструє, що ідентифікація регіональних полюсів зростання може бути проблемою для багатьох регіонів України. Практика «призначення» окремих міст на цю роль без належного фінансування й заходів із посилення їхньої спроможності не забезпечить очікуваного позитивного впливу на розвиток регіонів.

Найбільше нарікань мають підходи та критерії ідентифікації територій сталого розвитку. Сутність проблеми – вимога, що громада може вважатися територією сталого розвитку лише за умови, що вона відповідає усім п'яти критеріям одночасно. Зважаючи на специфічність показників у межах України, буде важко ідентифікувати території сталого розвитку, що й підтвердив приклад Чернігівської області.

Не знайшли належної підтримки на рівні КМ України пропозиції експертного середовища щодо виділення територій, які мають безпекові обмеження, зокрема спільний кордон із країною-агресором, розміщуються максимально близько до кордону чи до зони бойових дій (прикордонні території в несприятливих умовах). Розробники «Програми комплексного відновлення Чернігівської області» (Програма..., 2025, с. 90–91) пропонували виділити в регіоні території стабілізації (до 20 км від кордону), відносно безпечні (до 40 км) та умовно безпечні (понад 40 км) території. У кожній із цих зон мали б реалізуватися відповідні заходи регіональної політики. Такий функціональний тип територій був би цілком доречним для прикордонних регіонів. Його можна було б запровадити замість територій, які постраждали від аварії на ЧАЕС.

Висновки

Запровадження в Україні системи функціональних типів територій стало наслідком імплементації в національну модель

регіональної політики кращих європейських практик та уніфікованих підходів до ідентифікації територій, які потребують першочергової підтримки. Через різні причини лише наприкінці 2025 року КМ України затвердив розширений перелік функціональних типів територій, однак спеціальна комісія ще не провела роботу з їх ідентифікації. Тестування офіційних підходів до визначення функціональних типів територій на емпіричних матеріалах Чернігівської області показало наявність як позитивних моментів, так і дискусійних питань. Запровадження варіативності (або/або) використання показників і критеріїв, відносно невелика кількість показників, за якими ідентифікують функціональні типи територій, є головними позитивними рисами офіційної методики. Водночас не вдалося уникнути традиційних помилок, зокрема щодо обов'язкової умови відповідності територіальних громад багатьом критеріям ідентифікації одночасно. Зважаючи на значний період часу після аварії на ЧАЕС, дискусійним видається виділення функціонального типу територій, пов'язаних із цією подією. Натомість україноактуальним, зокрема для прикордонних і прифронтових регіонів, є виділення територіальних громад із безпековими обмеженнями. Цим типом територій потрібно доповнити перелік територій з особливими умовами для розвитку, що особливо важливо в контексті ймовірної трансформації їхнього економічного ландшафту, систем розселення та логістики.

Аналіз показав, що реальні полюси зростання можуть формуватися лише навколо середніх і великих міст, насамперед обласних центрів. Типові центри громад, навіть колишні районні міста, не мають належного економічного й демографічного потенціалу, щоб позитивно впливати на розвиток сусідній території. «Перекрыття» громад, коли ті самі території належать відразу до кількох функціональних типів, також потребує пошуку пріоритетності механізмів їхньої підтримки. Ця частина загальної проблеми потребує окремого наукового дослідження.

Подальше вдосконалення методики має охоплювати зміни як у переліку функціональних типів територій, так і в критеріях їхньої ідентифікації та узгоджуватися з кращими європейськими практиками в цій царині.

Список використаної літератури

Барановський М.О., Барановська О.В. Сільські території України в несприятливих умовах: підходи до делімітації, особливості розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географічні науки*. 2021. Вип. 15. С. 9–16. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2021-15-1>.

Барановський М. Спроможність територіальних громад України: підходи до оцінки, регіональні відмінності, типізація. *Науковий вісник Чернівецького державного університету: Серія: Географія*. 2023. Вип. 845. С. 77–87. <https://doi.org/10.31861/geo.2023.845.77-87>.

Запотоцький С.П., Телешман В.І. Фінансова спроможність територіальних громад Чернівецької області. *Економічна та соціальна географія*. 2022. Вип. 87. С. 4–25. <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2022.87.14-25>.

Євченко В., Тереняк А. Децентралізація як фактор розвитку територіальних громад в Україні: досвід країн ЄС. *Державне управління та регіональний розвиток*. 2024. Вип. 3. С. 52–71. <https://doi.org/10.34132/pard2024.23.03>.

Остапенко П. Критерії спроможності громади: досвід України. *Децентралізація*. [Електронний ресурс]. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13922> (дата звернення: 04.11.2025).

Полюси зростання: шлях до економічного відновлення та євроінтеграції. Аналітичне дослідження. EASY Business, 2024. 200 с. [Електронний ресурс]. URL: <https://umaef.org/wp-content/uploads/2024/12/polyusi-zrostannya-shlyah-do-ekonomichnogo-vidnovlennya-ta-%D1%94vointegraczi%D1%97-ukra%D1%97ni.pdf> (дата звернення: 18.10.2025).

Порядок визнання територій відновлення : постанова КМ України від 18 липня 2023 року № 731. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/nps/pro-zatverdzhennia-poriadkiv-z-putan-vidnovlennia-ta-rozvytku-rehioniv-i-terytorialnykh-s731-180723> (дата звернення: 05.11.2025).

Про визначення переліку функціональних типів територій та вимог до показників для віднесення територій до різних функціональних типів : постанова КМ України від 19 листопада 2025 р. № 1493. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1493-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.11.2025).

Програма комплексного відновлення Чернігівської області. Чернігів, 2025. 177 с. [Електронний ресурс]. URL: https://chor.gov.ua/images/Razdely/Norm_docum/Rishennia/8_sklykannia/23/Dodatok_2.pdf (дата звернення: 02.11.2025).

Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 28.02.2025 № 376. [Електронний ресурс]. URL: https://storage.kadroland.com/files/Document/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA376.pdf?_gl=1*1bxbkm9n*_gcl_au*OTk1NDIyNTQ3LjE3NjQwODc1MzQ (дата звернення: 15.10.2025).

Регіональний розвиток: функціональні типи територій. Інтерактивний ГІС-довідник. 2023. [Електронний ресурс]. URL: <https://region.development.tdukr.com/> (дата звернення: 18.10.2025).

Сиромолот Е. Особливості ідентифікації функціональних типів територій: український та європейський підходи. *Аспекти публічного управління*. 2025. Вип. 13 (1). С. 53–60. <https://doi.org/10.15421/152506>.

Сторонянська І.З., Залуцький І.Р., Патицька Х.О. Критерії виокремлення та інструменти розвитку проблемних сільських територій. *Регіональна економіка*. 2021. Вип. 101 (3). С. 73–90. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-3-8>.

Ткачук А.Ф. Функціональні типи територій: що це таке, для чого і як вони вплинуть на довоєнний розвиток? [Електронний ресурс]. URL: <https://www.csi.org.ua/news/funkczionalni-typy-terytorij-shho-cze-take-dlya-chogo-i-yak-vony-vplynut-na-povoyennyj-rozvytok/> (дата звернення: 16.10.2025).

Функціональні типи територій як об'єкт державної регіональної політики: методологія ідентифікації та інструментарій стимулювання розвитку : монографія / за наук. ред. Сторонянської І.З. Львів : ІРД, 2022. 494 с.

Consolidated version of the treaty on the functioning of the European Union. *Official Journal of the European Union*. 2012. P. 47–390 (127). [Електронний ресурс]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF> (дата звернення 08.10.2025).

European Perspective on Specific Types of Territories. Geographic specificities and development potential in Europe. Applied research 2013/1/12. [Електронний ресурс]. URL: https://sspa-network.eu/wp-content/uploads/2018/02/2013-1-12_-_Inception_Report_xGEOSPECSx.pdf (дата звернення 17.10.2025).

Methodological manual on territorial typologies (2018, 2024). Eurostat. [Електронний ресурс]. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/9507230/KS-GQ-18-008-EN-N.pdf/a275fd66-b56b-4ace-8666-f39754ede66b?t=1573550953000> (дата звернення 02.11.2025).

Methodological toolkit to improve governance, coordination, planning, and implementation processes across jurisdictional boundaries. Functional areas in the EU. 2024. [Електронний

ресурс]. URL: https://functionalareas.eu/wp-content/uploads/2024/07/FA-Toolkit_11.07.2024_pages.pdf (дата звернення 25.09.2025).

Territorial typologies manual – metropolitan regions. Eurostat, 2024. [Електронний ресурс]. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Territorial_typologies_manual_-_metropolitan_regions&action=statexp-seat&lang=uk (дата звернення 18.10.2025).

Udovychenko V., Melnychuk A., Gnatiuk O., Ostapenko P. Decentralization reform in Ukraine: assessment of the chosen transformation model. *European Spatial Research and Policy*. 2017. Vol. 24 (1). P. 23–40. <https://doi.org/10.1515/esrp-2017-0002>.

Vlakh M., Vanda I., Kotyk L. On the problem of financial capacities of administrative districts of Lviv Oblast. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 2023. Vol. 31 (4). P. 761–772.

Yan J., Feng P., Jia F., Su F., Wang J., Wang N. Identification of secondary functional areas and functional structure analysis based on multisource geographic data. *Geocarto International*. 2023. Vol. 38 (1). P. 1–18. <https://doi.org/10.1080/10106049.2023.2191995>.

References

Baranovskiy, M.O., & Baranovsjka, O.V. (2021). Siljsjki terytoriji Ukrajiny v nespryjatlyvykh umovakh: pidkhody do delimitaciji, osoblyvosti rozvytku [Rural areas of Ukraine in unfavourable conditions: approaches to delimitation, features of development]. *Naukovyj visnyk Khersonskogo derzhavnogho universytetu. Serija Gheoghrafichni nauky [Scientific Bulletin of Kherson State University. Series "Geographical Sciences"]*, 15, 9–16. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2021-15-1> [in Ukrainian].

Baranovskiy, M. (2023). Spromozhnistj terytorialnykh ghromad Ukrajiny: pidkhody do ocinky, regionaljni vidminnosti, typizacija [The capacity of territorial communities of Ukraine: approaches to assessment, regional differences, typification]. *Naukovyj visnyk Cherniveckogho derzhavnogho universytetu: Gheoghrafija [Scientific Herald of Chernivtsi University: Geography]*, 845, 77–87. <https://doi.org/10.31861/geo.2023.845.77-87> [in Ukrainian].

Zapototskyi, S.P., & Teleshman, V.I. (2022). Finansova spromozhnist terytorialnykh hromad Chernivetskoi oblasti [Financial capacity of territorial communities in chernivtsi region]. *Ekonomichna ta sotsialna heohrafija [Ekonomichna ta Sotsialna Geografija]*, 87, 14–25. <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2022.87.14-25> [in Ukrainian].

Jevchenko, V., & Terenjok, L. (2024). Decentralizacija jak faktor rozvytku terytorialnykh ghromad v Ukrajin: dosvid krajin JeS [Decentralization as a factor in the development of territorial communities in Ukraine: experience of the EU countries]. *Derzhavne upravlinnja ta rehionalnyj rozvytok [Public Administration and Regional Development]*, 23, 52–71. <https://doi.org/10.34132/pard2024.23.03> [in Ukrainian].

Ostapenko, P. (2020). Kryteriji spromozhnosti ghromady: dosvid Ukrajiny [Community capacity criteria: the experience of Ukraine]. [Electronic resource] URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13922> (access date 04.11.2025) [in Ukrainian].

Poljusy zrostantnja: shljakh do ekonomichnogho vidnovlennja ta jevointegraciji. Analitychne doslidzhennja (2024). [Poles of growth: the path to economic recovery and European integration. Analytical study]. EASY Business, 200 p. [Electronic resource] URL: <https://umaef.org/wp-content/uploads/2024/12/polyusi-zrostantnja-shlyah-do-ekonomichnogho-vidnovlennja-ta-%D1%94vointegraczi%D1%97-ukra%D1%97ni.pdf> (access date 18.10.2025) [in Ukrainian].

Porjadok vyznannja terytorij vidnovlennja [Order of recognition of the territory of restoration]. *Postanova KM Ukrajiny vid 18 lypnja 2023 roku № 731 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]*. [Electronic resource] URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadkiv-z-pytan-vidnovlennia-ta-rozvytku-rehioniv-i-terytorialnykh-s731-180723> (access date 05.11.2025) [in Ukrainian].

Pro vyznachennja pereliku funkcionalnykh typiv terytorij ta vymogh do pokaznykiv dlja vidnesennja terytorij do riznykh funkcionalnykh typiv [For the designation of functional types of territories and requirements for indicators for classifying territories into different functional types]. *Postanova KM Ukrajiny vid 19 lystopada 2025 r. № 1493 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]*. [Electronic resource] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1493-2025-%D0%BF#Text> (access date 21.11.2025) [in Ukrainian].

Prohrama kompleksnogho vidnovlennja Chernihivskoji oblasti [Comprehensive Recovery Programme for Chernihiv Region]. Chernihiv, 2025, 177 p. [Electronic resource] URL: https://chor.gov.ua/images/Razdely/Norm_docum/Rishennia/8_sklykannia/23/Dodatok_2.pdf (access date 02.11.2025) [in Ukrainian].

Pro zatverdzhennja Pereliku terytorij, na jakykh vedutsja (velysja) bojovi diji abo tymchasovo okupovanykh Rosijskoju Federacijeu [On approval of the List of territories where hostilities are (were) conducted or temporarily occupied by the Russian Federation Order of the Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine]. *Nakaz Ministerstva rozvytku ghromad ta*

terytorij Ukrainy vid 28.02.2025 № 376 [Order of the Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine]. [Electronic resource] URL: https://storage.kadroland.com/files/Document/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA376.pdf?_gl=1*1bxkm9n*_gcl_au*OTk1NDIyNTQ3LjE3NjQwODc1MzQ (access date 15.10.2025) [in Ukrainian].

Peghionalnyj rozvytok: funkcionaljni typy terytorij. Interaktyvnyj GhIS-dovidnyk (2023). [Regional development: functional types of territories. Interactive GIS reference book]. [Electronic resource] URL: <https://region.development.tdukr.com/> (access date 18.10.2025) [in Ukrainian].

Syromolo, E. (2025). Osoblyvosti identyfikaciji funkcionalnykh typiv terytorij: ukrajinsjkyj ta jevropsjkyj pidkhody [The peculiarities of identification of functional types of territories: Ukrainian and European approaches]. *Aspekty publichnogho upravlinnja [Public administration aspects]*, 13 (1), 53–60. <https://doi.org/10.15421/152506> [in Ukrainian].

Storonjansjka, I.Z., Zalucjkyj, I.R., & Patycjka, Kh.O. (2021). Kryteriji vyokremlennja ta instrumenty rozvytku problemnykh siljsjkykh terytorij [Criteria for isolation and tools for the development of problem rural territories]. *Reghionaljna ekonomika [Regional economy]*, 101 (3), 73–90. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-3-8> [in Ukrainian].

Tkachuk, A.F. (2024). Funkcionaljni typy terytorij: shho ce take, dlja chogho i jak vony vplynutj na dovojennyj rozvytok? [Functional types of territories: what are they, what are they for, and how will they affect pre-war development?]. [Electronic resource] URL: <https://www.csi.org.ua/news/funkcionalni-typy-terytorij-shho-cze-take-dlja-chogo-i-yak-vony-vplynut-na-povoyennyj-rozvytok/> (access date 16.10.2025) [in Ukrainian].

Funkcionaljni typy terytorij jak objekt derzhavnoji reghionalnoji polityky: metodologhija identyfikaciji ta instrumentarij stymuljuvannja rozvytku: monoghrafija / Za nauk. redak. Storonjansjkoji I.Z. [Functional types of territories as an object of state regional policy: methodology for identification and tools for stimulating development: monograph]. Lviv: IRD NASU, 494 p. [in Ukrainian].

Consolidated version of the treaty on the functioning of the European Union (2012). *Official Journal of the European Union*, 47–390. [Electronic resource] URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF> (access date 08.10.2025) [in English].

European Perspective on Specific Types of Territories. Geographic specificities and development potential in Europe. *Applied research 2013/1/12*. [Electronic resource] URL: https://sspa-network.eu/wp-content/uploads/2018/02/2013-1-12_-_Inception_Report_xGEOSPECSx.pdf (access date 17.10.2025) [in English].

Methodological manual on territorial typologies (2018, 2024). Eurostat. [Electronic resource] URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/9507230/KS-GQ-18-008-EN-N.pdf/a275fd66-b56b-4ace-8666-f39754ede66b?t=1573550953000> (access date 02.11.2025) [in English].

Methodological toolkit to improve governance, coordination, planning, and implementation processes across jurisdictional boundaries. Functional areas in the EU (2024). [Electronic resource] URL: https://functionalareas.eu/wp-content/uploads/2024/07/FA-Toolkit_11.07.2024_pages.pdf (access date 25.09.2025).

Territorial typologies manual – metropolitan regions. Eurostat (2024). [Electronic resource] URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Territorial_typologies_manual_-_metropolitan_regions&action=statexp-seat&lang=uk (access date: 18.10.2025) [in English].

Udovychenko, V., Melnychuk, A., Gnatiuk, O., & Ostapenko, P. (2017). Decentralization reform in Ukraine: assessment of the chosen transformation model. *European Spatial Research and Policy*, 24 (1), 23–40. <https://doi.org/10.1515/esrp-2017-0002> [in English].

Vlakh, M., Vanda, I., & Kotyk, L. (2023). On the problem of financial capacities of administrative districts of Lviv Oblast. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 31 (4), 761–772. <https://doi.org/10.15421/112271> [in English].

Yan, J., Feng, P., Jia, F., Su, F., Wang, J., & Wang, N. (2023). Identification of secondary functional areas and functional structure analysis based on multisource geographic data. *Geocarto International*, 38 (1), 1–18. <https://doi.org/10.1080/10106049.2023.2191995> [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 08.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 05.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.03.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

